

Hautaaminen on myös yhteiskunnallinen kysymys Koillis-Madagaskarin maaseudulla

[31 tammikuun, 2024](#)

Lukuaika: 3 min.

Hautaaminen Madagaskarilla ei ole vain uskonnollinen kysymys vaan kietoutuu yhteiskunnallisempiin teemoihin kuten maasuhteisiin tai yhteisön ylläpitämiseen, kirjoittaa Itä-Suomen yliopiston tutkijatohtori [Jenni Mölkänen](#).

Kristityt kirkot ovat haastaneet perinteisiä hautaamiskäytäntöjä Koillis-Madagaskarin maaseudulla. Alueen keskeisiä kristittyjä ryhmiä ovat katolilaiset, luterilaiset, Madagaskarin Jeesus kristuksen kirkon (FJKM) (*Fiangonan'i Jesoa Kristy eto Madagasikara*) protestanttikristityt sekä erilaiset helluntailaiset ryhmät. Madagaskarilla hautaamiskäytännöt eivät ole vain maailmankatsomuksellisia ja uskonnollisia käytäntöjä vaan ne kutoutuvat yhteiskunnallisempiin kysymyksiin.

Kuva 1: Trooppisella metsävyöhykkeellä Koillis-Madagaskarilla vuorottelevat jyrkkärinteiset mäet ja laaksot, joissa ihmiset viljelevät mm. riisiä ja vaniljaa. Kuva Jenni Mölkänen.

Kahdet hautajaiset: esivanhemmuuden status ja vastavuoroisuus

Esivanhempien tapojen mukaan (malagassiksi *fomban-drazana*) ihmiset hautaavat esivanhempansa kahteen kertaan: heti kuoleman jälkeen maahan ja toisen kerran noin viiden tai seitsemän vuoden jälkeen, jolloin vainajan jälkeläiset kaivavat vainajan luut ylös maasta, kietovat ne kankaisiin ja asettavat ne klaanin yhteiseen hautaan. Toisissa hautajaisissa (*famadihana*) kuollut henkilö saa ihmisen arvokkaimman mahdollisen statuksen, esivanhempi (*razana*).

Famadihana-rituaalin järjestäminen on pääasiassa vainajan lasten vastuulla. Rituaali perustuu vastavuoroisiin suhteisiin. Kun vanhemmat ovat huolehtineet lapsistaan eläessään, on lasten vastuulla pitää huolta kuolleista vanhemmistaan. Nämä tavat sitovat eri sukupolvia, huomioivat toistensa työn ja huolenpidon sekä tuottavat yhteisöön pyhyttä ja elinvoimaa (*hasina*). Vastaavasti sekä elävät ihmiset että esivanhemmat voivat häiritä toisiaan. Esimerkiksi, jos jälkeläiset eivät

hautaa kuollutta henkilöä kunnolla, kuolleet voivat muuntua hengiksi, jotka jatkuvasti tekevät vaatimuksia eläville jälkeläisilleen.

Kuva 2: Maassa oleva hauta Koillis-Madagaskarilla. Kuva Jenni Mölkänen.

Maasuhteet ovat sosiaalisia suhteita

Klaanin yhteinen hauta ei välttämättä sijaitse paikassa, johon vainaja on haudattu ensimmäisen kerran. Hautojen ja ihmisten elinpaikkojen väliin muodostuu niin kutsuttu esivanhempien maa (*tanindrazana*), johon kuuluminen on ensiarvoisen tärkeää. Muun muassa Madagaskarin keskiylängöllä, jos ihmisellä ei ole suhteita esivanhempien hautaan, häntä pidetään ”orjana”, ihmisenä, joka on menettänyt tärkeät sosiaaliset suhteensa. Koillis-Madagaskarilla ne, joilla ei ollut kattavia sosiaalisten suhteiden verkostoja, kuvattiin ”surullisiksi ihmisiksi” (*olo malahelo*).

Sosiaaliset suhteet määrittävät ihmisten maa-omistajuuksia ja maanomistajuutta. ”Voin milloin tahansa mennä ja viljellä maata kylässä, josta isäni on kotoisin” totesi maanviljelijä, kun kysyin maanomistussuhteista. Koska kyseinen viljelijä piti yllä suhteita ihmisiin ja paikkaan, josta hänen isänsä oli kotoisin ja jossa hänen isänsä puoleisen suvun klaaninhauta sijaitsi, hän voisi omien sanojensa mukaan pyytää milloin tahansa viljelymaata kyseisestä paikasta.

Tämä tapaoikeuksiin perustuva maanomistajuus eroaa Madagaskarin valtion lainsäädännöstä, jossa painotetaan yksityistä maanomistajuutta. Yksityinen maanomistajuus vahvistetaan lailliseksi, kun henkilö rekisteröi maansa valtion maa-omistusrekisteriin. Rekisteröinti on maaseudun maanviljelijöille kallis prosessi eikä se tunnista ihmisen syviä historiallisia vastavuoroisuuden suhteita, joissa ihmiset ovat viljelleet maata sekä hoivanneet ja pitäneet huolta klaaninsa ihmisistä.

Tämä ei tarkoita, etteikö klaanisuhteissa olisi kiistoja, riistoa ja jopa väkivaltaa. Hautajaisrituaaleissa on kuitenkin tärkeää tuoda esille saman klaanin tai laajemman perheen ihmisten välistä yhtenäisyyttä ja huolenpitoa.

”Kuolleet ovat kuolleita”: ristiriita kristinuskon ja esivanhempien tapojen välillä

Paikallisen FJKM-kirkon opetusten ja tulkintojen mukaan ei ole mitään tarvetta järjestää kaksia hautajaisia, koska Jeesus astui taivaaseen kolmantena päivänä. ”Kuolleet ovat kuolleita, ei ole mitään syytä järjestää useita hautajaisia tai pyytää siunauksia kuolleilta esivanhemmilta”, totesi erään kylän kristitty pastori. Kristityt kyläläiset olivat ratkaisseet hautaamiskysymyksen niin, että he hautaavat henkilön vain kerran sementtiarkkuun syvälle maahan. Tämä tuottaa uudenlaisen katkoksen sosiaalisiin suhteisiin ja esivanhempien maahan kuuluvien paikkojen väleille, sillä jälkeläiset eivät ensimmäisen hautaamisen jälkeen jatka toisen hautajaisrituaalin valmistelua tai toteuttamista. Samaan aikaan maaseudulla elävät kristityt muistuttavat, että on tärkeää sietää esivanhempien tapoja ja ”pitää ovea auki” ihmisille, jos he päättäisivätkin ”alkaa rukoilla”, kuten paikallisen ilmaus kertoo, kun joku kääntyy kristinuskoon.

Kuva 3: Kristittyjä hauta-arkkuja. Kuva Jenni Mölkänen.

Myös Madagaskarin kansallisen politiikan keskiössä on yhtenäisyyden ja sen pyhyiden ja elinvoiman (*hasina*) tuottaminen ja yhdistäminen. Esimerkiksi **Marc Ravalomanana** (presidenttinä 2002–2008) esitti itsensä vanhempiana (*raymandrey*) sekä Jumalan valittuna, joka kantaa Pyhää Henkeä. Vaikka esivanhempien kahdesti hautaaminen on kristinuskolle haaste, sosiaalisen elämän sujuvuuden kannalta esivanhempien hautajaisia olisi kuitenkin hyvä sietää.